

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

**О Н О В Л Е Н Н Я З М І С Т У , Ф О Р М Т А
М Е Т О Д І В Н А В Ч А Н Н Я І В И Х О В А Н Н Я
В З А К Л А Д А Х О С В І Т И**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 22

Заснований в 1996 році

Рівне – 2002

ББК 74.20

О - 59

УДК: 37: 371: 372: 373: 378

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць.

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 22. — Рівне: РДГУ, 2002. — 207 с.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії педагогіки, дидактики, методики навчання, виховання, розвитку, трудової та графічної підготовки і профорієнтації дітей та учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, учителів, викладачів та студентів педагогічних університетів, інститутів та коледжів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН

Мітюров Борис Никифорович (Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор психологічних наук, професор, член-кореспондент АПН України **Бех Іван Дмитрович** (Інститут проблем виховання АПН України);

доктор педагогічних наук, професор **Будний Богдан Євгенович** (Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

кандидат педагогічних наук, професор **Воробйов Анатолій Миколайович** (заступник головного редактора, Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України **Дем'янчук Анатолій Степанович** (Рівненський економіко-гуманітарний інститут);

доктор педагогічних наук, професор **Коваль Ганна Петрівна** (Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор педагогічних наук, професор **Лисенко Неля Василівна** (Прикарпатський педагогічний університет ім. В. Стефаника);

доктор педагогічних наук, професор **Лісова Світлана Валеріївна** (Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор педагогічних наук, професор **Павлютенков Євген Михайлович** (Запорізький обласний інститут удосконалення вчителів)

доктор психологічних наук, професор **Пасічник Ігор Демидович** (Університет "Острозька Академія");

кандидат педагогічних наук, професор **Поніманська Тамара Іллівна** (Рівненський державний гуманітарний університет)

доктор психологічних наук, професор **Савчин Мирослав Васильович** (Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);

доктор психологічних наук, професор, дійсний член МАПН **Сергєєв Олександр Васильович** (Запорізький державний університет)

доктор педагогічних наук, професор **Сметанський Микола Іванович** (Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського);

доктор педагогічних наук, професор **Терещук Григорій Васильович** (Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН **Тищук Віталій Іванович** (Рівненський державний гуманітарний університет);

кандидат педагогічних наук, професор **Янцур Микола Сергійович** (заступник головного редактора, відповідальний секретар, Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою Радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 2 від 27.09.2002 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАК України від 11.10.2000 р. № 1 – 03/8).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31.

Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 966 — 7281 — 07 — 3.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2002

4.2. Наявність умінь визначити джерела, в яких відображенні та накопиченні національні українські цінності.

4.3. Наявність умінь демонструвати рівень елементів національної культури в повсякденній життєдіяльності (в сім'ї, в шкільній навчально-пізнавальній діяльності, в позаурочний час).

4.4. Відповідність рівня знань елементів національної культури рівню вчинків, комунікативних актів і дій, в яких реалізується ставлення до свого народу та нації.

4.5. Наявність елементарних первинних умінь:

а) підбирати засоби прояву та реалізації національно-спрямованих соціальних та біосоціальних зв'язків з різного роду об'єктами;

б) в елементарній формі керувати процесом встановлення та прояву національних відносин через засвоєння і актуалізацію елементів національної свідомості;

в) володіти засобами реалізації національних відносин;

4.6. Прояв національно-патріотичних якостей особистості у вчинках, поведінці тощо, які є стереотипом реалізації таких відношень.

Індикатори добираються за попередніми принципами на розсуд педагога.

Прояв кожного із вище вказаних показників, через які реалізуються критерії вивчається, по можливості, трьома відмінними методами, що належать до емпіричної групи. Дані, отримані педагогом – дослідником заносяться в таблицю за принципом знаходження середнього.

№ з/п	Критерії П. І. Б.	Інтелекту- альний					Потребово – емоційний					Емоційний					Поведінковий					Сер. бал				
		1.1	1.2	1.3	1.4	1.5	2.1	2.2	2.3	2.4	2.5	2.6	2.7	3.1	3.2	3.3	3.4	3.5	3.6	4.1	4.2		4.3	4.4	4.5	4.6

Опрацьовуються накопичені дані за допомогою методів математичної статистики в залежності від завдань дослідження. Результати можуть бути використані для наступного кваліфікаційного планування подальших перетворень у національній свідомості та досвіді учнів певної групи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Архангельский С.И. Лекции по научной организации учебного процесса в высшей школе. – М.: Высшая школа, 1976. – 200 с.
2. Батыгин Г.С. Обоснование научного вывода в прикладной социологии. – М.: Наука, 1985. – 264 с.
3. Кыверялг А.А. “Методы исследования в современной педагогике”. – Таллин: Валгус, 1980. – 334с.
4. Монахов Н.И. Изучение эффективности воспитания: теория и методика. – М.: Педагогика, 1981. – 144 с.
5. Рубинштейн С.Л. Бытие и сознание. – М: Изд-во АН СССР, 1957. – 328 с.
6. Битинас Б.П. Структура процесса воспитания. – Каунас, 1984.

Одержано редакцією 02.09.2002.

УДК: 370. 03 (09)+001

Е. О. СІЛКОВА

ВНЕСОК УКРАЇНСЬКИХ ВЧЕНИХ В РОЗРОБКУ ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНИХ МОДЕЛЕЙ НАВЧАННЯ

Історія становлення та розвитку системи освіти у будь-якій країні дає підстави констатувати, що школа завжди виконувала соціальне замовлення суспільства або окремих його членів. Всяка проблема освіти є відображенням стану суспільства і віддзеркалює його економічні, суспільні, духовні, технічні потреби та можливості. Саме тому постійно велися і ведуться пошуки шляхів підвищення ефективності навчального процесу. Така робота проводилася, як правило, за такими напрямками: активізація навчальної діяльності учнів, активізація викладацької діяльності вчителів і, нарешті, розробка та впровадження різноманітних систем, моделей, технологій і форм організації навчання. Аналіз психолого-педагогічної літератури [1;2;5;11] дозволяє твердити, що інтенсивність цієї роботи значно підвищувалася на переломних етапах розвитку суспільства, а саме тоді, коли педагогічна громадськість і суспільство в цілому стають особливо незадоволеними результатом роботи школи, рівнем підготовки підростаючого покоління до майбутнього дорослого життя та невідповідністю цього рівня потребам суспільства. Такі періоди характеризуються появою нових понять, які відображають сутність нової парадигми освіти,

нових вимог до роботи школи, нових підходів до процесу навчання. Саме такий період переживає нині Україна, будуючи свою національну школу.

У 90-х роках ХХ століття розпочинається становлення та будівництво нової української школи, перед якою постає завдання виховати національно свідоме й духовно багате підростаюче покоління для молодої української держави. Зробити це можливо лише на основі ґрунтовного та об'єктивного вивчення педагогічної спадщини українського народу, аналізу історичних коренів педагогічних процесів, вкладу українських вчених у збагачення теорії та практики системи національної освіти. Історико-педагогічний аналіз показує, що виникнення різноманітних форм організації навчання спричинювався намаганнями розв'язати суперечності між суспільним замовленням і особистісними потребами.

Не можна обґрунтовано стверджувати, що ідея врахування індивідуальних можливостей та особливостей дитини у навчальному процесі зародилася у ХХ столітті. Адже зародки таких ідей знаходимо ще у Демокрита, Платона, Аристотеля, Я.А.Коменського, Ж.Ж.Руссо, К.Д.Ушинського та багатьох інших. Для виявлення причин та передумов появи такого феномена, як "особистісно-орієнтоване навчання", ми проаналізували особливості навчання у школах ХХ століття.

На початку ХХ століття (1900-1917р.р.) прогресивні науковці та вчителі України (О.Астряб, В. Буняковський, Д. Граве, В. Каган, К. Лебедінцев, М. Остроградський, М. Синцов, С. Шохер-Троцький та ін.[7]) вели боротьбу за впровадження прогресивних реформаторських ідей у практику роботи шкіл, розробляли шляхи модернізації шкільної математичної освіти, звертали увагу можновладців та громадськості на необхідність розробки проблем фуркації навчання математики, усвідомлюючи неможливість навчити всіх математиці на одному високому рівні, тощо.

Значна частина часу роботи першого та другого Всеросійських з'їздів викладачів математики (1912-1914рр) була присвячена розгляду проблем фуркації та біфуркації. Під фуркацією навчання розуміли побудову навчальних планів старших класів середньої загальноосвітньої школи за циклами, профілями чи потоками з переважною увагою до одного з циклів навчальних предметів, а під біфуркацією - поділ старших класів середньої школи за циклами з переважною увагою до двох циклів. (Наприклад, фізико-математичного, природничо-математичного, тощо.) Надзвичайно активну участь у дискусіях брали викладачі математики українських університетів (К. Лебедінцев, М. Синцов, С. Шохер-Троцький та ін.) [7].

Слід також відзначити велику роль у русі за реформу школи та значний вклад у розробку та поширення ідей фуркації математичних гуртків, товариств чи їх відділень, які об'єднували математиків та педагогів, зокрема тих, що діяли у Харкові, Києві та Полтаві.

Серед журналів, які відіграли важливу роль у розвитку та поширенні ідей модернізації змісту шкільної математичної освіти, слід відмітити "Вісник дослідної фізики та елементарної математики", який з 1886 року видавався у Києві, а пізніше – в Одесі. Цей журнал організований випускником Київського університету В. Єрмаковим, а потім ним піклувався К. Коган – випускник цього ж університету.

Таким чином, в цей час чітко викристалізовується думка про те, що однією із причин теоретичної розробки та практичної реалізації у роботі закладів освіти систем та моделей навчання, що ґрунтується на принципах природовідповідності, диференціації, індивідуалізації та особистісно зорієнтованості, є неможливість створити умови для того, щоб навчити всіх і кожного математики на єдиному високому рівні.

Будівництво системи радянської освіти в Україні розпочалося дещо пізніше, ніж у РРФСР, але, не дивлячись на це уже у "Кодексі законів про народну освіту УРСР" (25.11.1922 р.), у "Досвіді побудови програм трудової школи за комплексною системою" (1923 р.), у "Системі обов'язкових комплексних тем" (1925 р.) закладаються плідні ідеї диференціації, індивідуалізації, а зрештою, і особистісної орієнтації (комплексні теми розробляються окремо для трудових шкіл міста, села та транспорту; для кожного класу поряд з обов'язковим мінімумом матеріалу з основ наук вказувався матеріал відповідного профілю. В цей час, побудови радянської системи навчання, властива відмова від всякого буржуазного, поява нових типів шкіл із своїми навчальними планами і програмами, відсутність обов'язкового вивчення навчальних предметів, тощо.

У кінці 20-х років широкого поширення набули форми організації навчальної роботи, які характеризувались великим відсотком самостійної роботи школярів. У школі навчальні завдання давалися не окремим учням, а бригаді чи ланці. Перед тим, як дати завдання, вчитель проводив з учнями вступне заняття, а потім бригада працювала самостійно, розподіляючи між собою види робіт, пов'язані із виконанням завдання. У ході виконання вправ учні могли отримати консультації вчителя. За виконане

завдання звітував один із членів бригади. Така організація навчання одержала назву бригадно-лабораторного методу.

Суть іншої форми організації навчальних занять, так званого методу проєктів, полягала в тому, що вибирали для своєї роботи деякий проєкт і навколо нього будувалася їхня пізнавальна діяльність. Але вибір цих проєктів досить часто носив випадковий характер, а навчальні заняття, пов'язані з його виконанням, не давали учням систематичних знань.

Вказані форми навчальної роботи заслуговували на увагу вчителів завдяки значній долі самостійності учнів у навчальному процесі та були одним із напрямків пошуку шляхів подолання вад старої школи.

Не можна у зв'язку з цим не згадати вкладу українських науковців і методистів І. Арнольда, В. Гончарова, Я. Дубнова та ін. у розробку та практичне втілення у життя ідей особистісно-орієнтованого навчання того періоду. Разом з тим, завдяки відомим постановам про школу 30-х років "Про навчальну і середню школу" (1931р.) та "Про навчальні плани та режиму початкової і середньої школи" у школах України запанували єдині навчальні плани, програми та єдині вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки школярів. Такий підхід спричинив перевантаження значної частини учнів, які не могли засвоювати навчальну програму на потрібному рівні в силу своїх індивідуальних особливостей. Тому загострюються суперечності між спробами прогресивних педагогів і науковців враховувати у навчанні індивідуальні запити дітей та намаганнями держави побудувати єдину трудову політехнічну школу для всіх дітей. Це спричинило спадання інтересу вчених та педагогів до проблем особистісної спрямованості навчання, бо суперечило загальноприйнятій, офіційній парадигмі освіти.

Увага до цієї проблеми поновлюється у другій половині 40-х років, насамперед, з метою відшукування шляхів подолання перевантаження школярів. Однак, активне обговорення проблеми фуркації не привело до практичного втілення його результатів у практику роботи шкіл, бо не вдалося подолати супротив чиновників від освіти. Саме тому у цей період починається підготовка громадської думки до необхідності модернізації шкільної математичної освіти. Так, у 1947 році в Академії педагогічних наук за участю професорів, вихідців з України В. Гончарова, І. Арнольда, Я. Дубнова, а також О. Маркушевича і М. Четверухіна розробляється одна з найкращих програм з математики.

У 50-тих роках розробляються різноманітні проєкти програм з елементами вищої математики, проводиться їх обговорення на засіданнях Академії педагогічних наук, колегіях міністерства освіти, у періодичній та педагогічній пресі. Наслідком всього цього стало проведення, починаючи з 1957 року широкомасштабного педагогічного експерименту з диференціації навчання математики. У процесі його проведення перевірялися підготовлені експериментальні навчальні плани та програми різних типів шкіл, методичні рекомендації для органів народної освіти та вчителів. Експериментальні та теоретичні результати психолого-педагогічної та методичної науки у 40-60-х роках ХХ століття зробили значний внесок у становлення і розвиток проблеми диференціації навчання та стали потужним стимулом підготовки матеріалів для впровадження цих ідей у практику роботи шкіл, створюючи підґрунтя для переходу від колективних до особистісно-орієнтованих технологій навчання. Починаючи з 60-х років до 90 років ХХ століття в Україні активно запроваджується диференціація за інтересами у вигляді мережі шкіл і класів з поглибленим вивченням предметів на основі навчальних планів, складених з дотриманням вимог єдиного рівня середньої освіти. У зв'язку з цим не можна не відзначити вкладу українських науковців, методистів та вчителів-практиків (О.І.Бугайов, М.І.Бурда, Ю.З.Гільбух, С.П.Логачевська та багато інших) у розробку та практичне втілення у життя ідей особистісно-орієнтованого навчання у 50-80-х роках ХХ століття. Аналізуючи результати запровадження у школах України протягом 1957-73 років профільної диференціації, О.І.Бугайов, М.І.Бурда, Д.Дейкун та ін. відзначають меншу, ніж передбачалося, ефективність проведеної роботи, перевантаження учнів, недостатню підготовленість вчителів, слабку їх забезпеченість навчально-методичною літературою тощо.

На цьому етапі реалізація принципів індивідуального та диференційованого підходу відбувалася у рамках класно-урочної системи навчання. Це вимагало значних додаткових зусиль вчителя, значної кількості роздаткового матеріалу для методичного забезпечення. Саме тому лише незначна частина вчителів намілювалася впроваджувати ці ідеї у власну практику роботи. Починаючи з 70-80-х років ХХ століття, активно розробляються (але без виходу за рамки єдиних навчальних програм, підручників та єдиних загальнообов'язкових вимог до рівня математичної підготовки всіх учнів) різноманітні аспекти індивідуалізації та диференціації навчання. У ці ж роки висувуються і розробляються ідеї, які згодом будуть покладені в основу реформування та розбудови національної школи України (необхідність оновлення змісту освіти та створення нових навчальних планів, програм, підручників і посібників для вчителів та учнів; шляхи впровадження у практику роботи шкіл нових навчальних технологій (розвиваюче навчання, педагогіка співробітництва, диференціація навчання тощо); способи навчання, які б дозволяли за той же самий час засвоювати зростаючий обсяг знань, орієнтували учнів на оволодіння способами засвоєння, зразками і способами мислення та діяльності; теоретико-методичні основи навчання школярів, що базуються на досягненнях психолого-педагогічної та методичної науки; шляхи

відмови від авторитарної педагогіки; методи, засоби та форми підвищення ефективності підготовки майбутнього вчителя, здатного втілювати у повсякденній практиці плідні ідеї, новітні навчальні технології; пошук шляхів подолання суперечності між суспільними та особистісними потребами тощо).

Теоретична розробка різноманітних аспектів вказаних проблем, а особливо їх практична реалізація в діяльності вчителів стримувалася унітарною системою освіти. Незважаючи на це, у школах України впроваджуються різні види та форми диференціації. Однак основною умовою впровадження цих ідей у практику роботи школи залишається дотримання єдиного для всіх учнів рівня загальноосвітньої підготовки. Таким чином, до кінця 80-х - початку 90-х рр. XX століття навчальний процес, будучи авторитарним за відношенням до дитини і навчанням примусу за філософською основою, відбувався в умовах колективної форми організації на основі єдиних принципів, правил, програм і підручників, але вчителі-новатори та прогресивні дослідники своїми пошуками накопичували емпіричний матеріал для особистісно-орієнтованого навчання (різні види та форми диференціації, використання індивідуального підходу, розвивальне та випереджаюче навчання тощо). У 90-х роках XX століття розпочалося становлення та будівництво нової української національної школи, яка покликана виховати національно свідоме й духовно багате підрастаюче покоління для молоді Української держави. Основними принципами, які клялися в основу перебудови, були гуманність, народність, природовідповідність, особистісна зорієнтованість тощо.

Незважаючи на проведену роботу, традиційна школа та традиційне навчання 80-90-х років XX століття дедалі більше перестають задовольняти вимоги суспільства, оскільки знижується рівень загальноосвітньої підготовки, не приділяється належної уваги розкриттю творчих потенцій особистості. Навчання орієнтується на усереднену особистість, а значна частина вчителів не бажає або не вміє вчити по-новому, відповідно до досягнень педагогічної теорії та надбань новаторів. Таким чином, упродовж цього часу накопичувався емпіричний матеріал для переходу від орієнтації на клас - колектив, до особистісно-орієнтованого навчання.

Формування в Україні нових соціально-економічних відносин, перехід від авторитарного до гуманно-демократичного суспільства вимагали адекватної гуманістичної парадигми навчання, висунули нові вимоги до особистісних і професійних якостей національних кадрів, змінили "домінанту" в системі навчання.

Саме в цей час, коли авторитарно-дисциплінарний спосіб у теорії втратив, а практиці поступово втрачав свою всеохоплюючу роль, йому на зміну приходять гуманно-особистісні та особистісно-орієнтовані моделі організації навчального процесу. У цей же період значно більшу свободу у виборі форм і методів організації навчального процесу одержують як державні школи, так і окремі вчителі. У кінці XX століття розпочався поступовий перехід від традиційної суб'єкт-об'єктної педагогіки до суб'єкт-суб'єктивної. Створення нової незалежної держави Україна, зміна парадигми освіти, розбудова національної школи, наявність недоліків у роботі шкіл спричинили розробку нової концепції освіти України та концепції різних її ланок, державних освітніх стандартів, навчальних планів і програм, створення нових підручників для учнів, тощо. Провідне місце у всіх цих матеріалах займає людина, особистість, яка здатна жити і працювати в нових соціальних умовах, а провідними принципами стають природовідповідність, народність, національність, особистісна зорієнтованість.

Отже, на основі аналізу особливостей розвитку системи освіти та організаційних форм навчання на кінець XX століття можна стверджувати, що причинами появи такого феномену, як "особистісно-орієнтоване навчання" стали принаймні такі:

- нові соціально-економічні умови у новій державі Україна;
- нездатність традиційно організованого навчання задовольнити потреби сьогодення та вимоги суверенної України до своїх майбутніх поколінь;
- відсутність трансформації накопиченого емпіричного матеріалу в теоретичні знання;
- потреби формування нової генерації вчителів для національної школи України;
- різноманітні перекошення у системі освіти та деструктивні прагнення в освітянській практиці;
- недоліки в розвитку методичної науки (відсутність єдиного загально прийнятого концептуального підходу до розробки навчальних планів і програм різних типів шкіл, до визначення змісту, цілей, методів, форм і засобів навчання математики, відсутність аспектною чистоти, предметної визначеності, однозначності трактування та продуктивності використання понять тощо) [11].

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех І. Особистісно зорієнтоване виховання. – К., 1998. – 204 с.
2. Бондар В. Дидактика: ефективні технології навчання студентів. – К., 1996. – 129 с.
3. Бурда М. Методичні основи диференційованого формування геометричних вмінь учнів основної школи: Автореф. дис. ... докт. пед. наук. – К., 1994. – 36 с.

4. Волощук І. Науково-педагогічні основи формування творчої особистості: Монографія. – К., 1998. – 149 с.
5. Галузинський В., Євтух М. Педагогіка: теорія та історія. – К. 1995. – 237 с.
6. Комаровський Б. Русская педагогическая терминология. – М., 1969.
7. Метельский Н. Очерки истории методики математики. – Минск, 1986.
8. Освітній стандарт з математики: Проект// Математика в школі. – 1998. – № 1. – С. 6-19.
9. Савченко О. Альтернативні можливості початкової освіти // Поч. школа. – 1994. – № 5. – С. 3-6.
10. Савченко О. Дидактика початкової школи. – К., 1997. – 416 с.
11. Сілков В. Особистісно-орієнтоване навчання: причини виникнення, передумови появи, сутність та перспективи розвитку // Теорія та методика вивчення природничо-математичних і технічних дисциплін: Збірник науково-методичних праць: РДГУ. Випуск 3. – Рівне: РДГУ, 2001. – С.7-18.

Одержано редакцією 12.08.2002.

УДК: 370. 035. 8
Т. Р. ОСНИЦЬКА

С.Я.ДЕМ'ЯНЧУК ПРО ВИХОВАННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ В ДУСІ МИРУ І ВЗАЄМОРОЗУМІННЯ

Декларація про державний суверенітет України урочисто проголошує, що Україна "...не бере участі у військових блоках і дотримується трьох неядерних принципів: не приймати, не виробляти і не збувати ядерну зброю, ... активно сприяє зміцненню загального миру і міжнародної безпеки" [3, 4].

Серед завдань, які стоять перед народною освітою, зазначає С.Я.Дем'янчук, слід назвати глибоке соціальне наповнення змісту всіх напрямків виховної роботи школи. В системі виховання дітей чільне місце відводиться вихованню на ідеях миру [4].

Педагогіка миру – це новий напрямок загальної педагогічної теорії і практики, одне з основних завдань школи. Прихильники цієї концепції вбачали і вбачають у сприянні взаєморозумінню, терпимості, миру і дружби між усіма народами, расовими та релігійними угрупованнями. С.Я.Дем'янчук проаналізувавши стан даної проблеми в зарубіжних країнах приходив до висновку, що серед зарубіжних дослідників немає одностайності у питанні щодо шляхів вирішення проблеми виховання в душі миру, і, що педагогічна наука в Україні слабо досліджувала проблему виховання учнівської та студентської молоді.

Вчений поставив собі за мету вивчити і узагальнити той досвід виховання на ідеях миру, який придбали навчальні заклади народів світу. На основі експериментальних та теоретичних досліджень розробити систему виховної роботи з дітьми в душі миру, дати педагогічним колективам шкіл та вузів наукові рекомендації з необхідних питань цієї проблеми.

На думку С.Я.Дем'янчука "виховання в душі миру" – не просто загальноновизнаний міжнародний термін, а це галузь педагогічної науки, її складова частина.

В рамках руху за виховання в душі миру в 30-х роках були висунуті концепції "виховання в цілях роззброєння" і "виховання в цілях розвитку". В зв'язку з цим вчені окремих країн почали досліджувати деякі питання цієї актуальної проблеми.

У 1974 році Генеральна конференція ЮНЕСКО прийняла "Рекомендації про виховання в душі міжнародного співробітництва і миру, і виховання в душі поваги, прав і основних свобод", а в 1979 році Організацією Об'єднаних Націй по ініціативі Польщі була прийнята Декларація про виховання народів в душі миру. В багатьох країнах світу продовжується розробка цієї концепції, проводяться міжнародні конференції та конгреси.

В зв'язку з Міжнародним роком миру (1986р.) 23-я сесія Генеральної конференції ЮНЕСКО затвердила план розвитку виховання в душі міжнародного взаєморозуміння, співробітництва і миру.

З 3-го по 8-ме жовтня 1994 року в рамках ЮНЕСКО працювала міжнародна конференція з освіти: "Підсумки та перспективи освіти в душі міжнародного взаєморозуміння" – такою була тема представницького зібрання, в якому взяли участь представники освіти, політичні та громадські діячі 129 країн світу. На конференції було прийнято Проект комплексних рамок дій по вихованню в душі миру, прав людини і демократії. В наші дні сучасні події, особливо після терористичного акту у США, значно загострили проблему миру і війни, зробивши її самою ключовою для людства.

Слід зазначити, що під керівництвом С.Я.Дем'янчука ціла плеяда молодих науковців захистила кандидатські дисертації. Автори акцентують свою увагу на розкритті методологічних та теоретичних питань виховання учнів на ідеях миру, в яких зроблена спроба розкрити деякі аспекти

ЗМІСТ

<i>Миколі Сергійовичу Янцуру — 50 років</i>	3
Янцур М. С. Науково-теоретична підготовка спеціалістів з професійної орієнтації учнівської молоді і незайнятого населення	6
Сидоренко В.К., Яровий К.О. Функції моделювання у педагогічній діяльності	16
Войтко А.І. До питання професійного самовизначення підлітків в сучасних умовах.....	20
Дещенко О.М. Аналіз теоретичних основ мотивації школярів у їх професійному самовизначенні	23
Павелків О.М. Формування професійних інтересів старшокласників у процесі факультативних занять.....	27
Коломієць М.Б. Мотиваційно-ціннісні аспекти вибору професії вчителя трудового навчання	31
Давидович В.О. Методологія і методи дослідження соціально-професійного зростання молодих робітників-випускників ПТУ	34
Шутиак В.Г. Робота з пластмасами в початкових класах.....	38
Кирильчук Ю.В. Формування у старшокласників креслярсько-графічних навичок на заняттях з професійного навчання.....	41
Хоронжевський О.М. Теоретичні засади формування основ гігієнічної культури учнів в процесі трудової підготовки	43
Сиротенко Т.А., Погорєлова Т.Г. До питання визначення витрат часу на вивчення розділу „Рукоділля”.....	46
Щетина Н.П. Психологічні основи графічної діяльності у процесі читання та виконання креслень.....	49
Козяр М.М., Дєєв С.С., Янцур М.С. Дидактичні основи застосування нових інформаційних технологій в графічній підготовці студентів.....	53
Білевич С.В. Історичні передумови інтеграції нарисної геометрії та креслення як навчальних предметів вищого навчального закладу освіти	58
Сингаївський Д.В. Удосконалення змісту підготовки студентів до керівництва технічною творчістю учнів	62
Галатюк Ю.М. Дидактичні механізми організації творчої пізнавальної діяльності.....	65
Бєлошицький О.О. З історії руху юних техніків Київщини	70
Канцемал П.П. Реалізація творчого підходу до оздоблення виробів засобами гравірування в гурткової роботі з учнями	74
Кардаш Н.В. Проблеми фахової підготовки вчителів трудового навчання з народних ремесел.....	76
Титаренко В.П. Естетичне виховання студентів педагогічно-індустріального факультету засобами декоративно-прикладної творчості	79
Стешенко В.В. Особливості державної атестації випускників вищих педагогічних навчальних закладів освіти в умовах ступеневої освіти	82
Романюк І.М. Модульно-рейтинговий підхід до процесу підготовки військових спеціалістів	86
Кошелєв О.Л., Піддубна Н.Г. Удосконалення навчального процесу в педагогічному вузі шляхом формування в студентів процедур і операцій творчої пізнавальної діяльності	91
Лучкіна Л.В. Формування мовленнєвої культури майбутніх учителів технічного фаху засобами художньої літератури	95
Задорожна Л.В. Обґрунтування педагогіки як науки та мистецтва в педагогічних працях М.І. Демкова.....	98
Зінченко Н.А. Критерії вивчення рівня сформованості елементів національної свідомості та патріотичного досвіду дитини	101
Сілкова Е.О. Внесок українських вчених в розробку особистісно-орієнтованих моделей навчання	108
Осницька Т.Р. С.Я. Дем’янчук про виховання учнівської молоді в душі миру і взаєморозуміння.....	111
Гавриш Н.В. Словесна творчість як компонент художньо-мовленнєвої діяльності дітей в контексті використання синтезу мистецтв	113
Янцур Л.А. Ознайомлення дошкільників з творами образотворчого мистецтва.....	117
Бондарик М.В. Перші кроки в мистецтві	124
Крайнова Л.В. До проблеми інтелектуального та мовленнєвого розвитку дошкільників засобами екологічного виховання.....	127
Бондаренко Н.Б. Шляхи виховання основ духовних цінностей у старших дошкільників у сім’ї.....	132
Корякіна І.В. Особливості підготовки ліворуких дітей шостого року життя до навчання письма	135
Коренева І.М. Індивідуалізація навчання – як необхідна умова розвитку спостережливості молодших школярів у процесі вивчення природничого матеріалу.....	140
Журба Л.В. Особливості змісту навчання іноземної мови як другої спеціальності у вищих педагогічних закладів освіти.....	143
Гордій Н.М. Розвиток жіночої освіти в педагогічній журналістиці ХІХ століття.....	148
Загородня Л.П. Розвиток й удосконалення техніки мовлення майбутніх вихователів дошкільного закладу в процесі вивчення курсу "Основи педагогічної майстерності"	154
Чернюшок О.В. Проблема інтеграції теоретичних знань з кольорознавства в практичну діяльність студентів спеціальності “Декоративно-прикладне мистецтво”	159
Пермінова С.О., Хорова педагогічна думка в ХVІІ ст. і «Музикійська грамати́ка» М. Ділецького	162
Шолудько Н.Г. Виховна роль аматорських об’єднань у структурі молодіжного дозвілля.....	167

Димченко С.С. Вплив ідей А. Штогаренка на формування першого українського камерного ансамблю баяністів	169
Тишик О.А. Прогресивна педагогічна думка другої половини XIX століття про необхідність підготовки вчителів співів для народної школи.....	172
Столярчук Б.Й. “Троїста музика” і її роль в українській інструментальній музиці	175
Терлецький М.М. Метроритм і графіка у процесі навчання музиканта-духовика	179
Крусь О.П. Народнописенна творчість волинського краю: традиції, історія.....	185
Фарина М.П. До питання становлення української вокальної педагогіки.....	188
Ярмак Т.М. Інтерпретація фортепіанних творів В.А. Моцарта	190
Хилюк Н.Ф. Теоретико-педагогічні передумови музично-естетичного виховання в Україні	195
Хижко О.В. До проблеми формування навичок естрадно-джазового музикування у студентів музичних училищ	197
Відомості про авторів	203

Наукове видання

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в
закладах освіти

Збірник наукових праць

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 22

Заснований в 1996 р.

Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.
Технічний редактор Курченко Н.Б.
Комп'ютерна верстка Хом'як О.Л.

Здано до набору 18.07.2002 р. Підписано до друку 27.09.2002 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 28,72. Обл. вид. арк. 29,72. Замовлення № 14/1. Тираж 100.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31
Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра професійної педагогіки і трудової підготовки
(к. 98, тел. 22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі
Рівненського державного гуманітарного університету
33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

О – 59 **Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в
закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 22. —
Рівне: РДГУ, 2002. — 207 с.**

ISBN 966 — 7281 — 07 — 3.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії педагогіки, дидактики, методики навчання, виховання, розвитку, трудової та графічної підготовки і профорієнтації дітей та учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, учителів, викладачів та студентів педагогічних університетів, інститутів та коледжів.

УДК: 37: 371: 372: 373: 378 ББК 74.20